

Tiltaksstrategi for SMIL-tilskuddsordningen 2018-2022

Vedtatt i UTM 7.12.2017

**ASK
ØY**

KOMMUNE

Tiltaksstrategi for tilskuddordningen spesielle miljøtiltak i landbruket (SMIL) Askøy kommune 2018 – 2022

Innholdsfortegnelse

1. Tidsrom	2
2. Overordnede planer og strategier:.....	2
3. Historikk.....	2
Hva er SMIL-ordningen?	2
Kommunal forvaltning av ordningen.....	3
Endringer som gjelder fra 2015	3
SMIL i Askøy kommune	3
Hvordan har tiltakene virket?.....	4
4. Utfordringer på Askøy	4
Gjengroing	4
Tilgang til utmarken.....	5
Utfordringer knyttet til vann og avrenning	5
5. Mål og tematiske prioriteringer	5
Kulturlandskap og kulturminner:.....	6
Biologisk mangfold:	6
Vannmiljø:	7
Områdeplanlegging og fellestiltak:.....	7
6. Prioriterte tiltak	7
Kulturlandskapstilskudd, vannmiljø og biologisk mangfold:	7
Planlegging- og tilretteleggingstilskudd:	8
For tiltaksperioden 2018 – 2022 blir tiltakene prioritert i følgende rekkefølge:	8
7. Geografiske prioriteringer av SMIL-midler	8
Siglingavatnet friluftspark:	9
8. Forventet etterspørsel for økonomiske virkemidler i tiltaksperioden	9

1. Tidsrom

Tiltaksstrategien gjelder i fire år fra og med 2018 til og med 2022.

2. Overordnede planer og strategier:

Sentrale og regionale føringer:

- Forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)
- Nasjonalt miljøprogram 2012
- Regionalt miljøprogram for Hordaland – Forskrift og handlingsplan
- Årlig forventningsbrev fra Fylkesmannen i Hordaland

Kommunale planer og strategier:

- Kommuneplanens arealdel 2012-2015 (pågående rullering)
- Kommuneplanens samfunnsdel 2015-2030
- Kommunedelplan for kulturminne (under utarbeiding)
- Kommunedelplan for energi og klima 2011 – 2014/2020 (pågående rullering)
- Kommunedelplan for kultur, idrett og friluftsliv 2014-2025
- Temaplan for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet 2015-2019
- Landbruksplan for Askøy 2006-2010
- Tiltaksstrategi for SMIL 2012-2015
- Kartlegging av naturtyper i Askøy, 2003 (Askøy kommune og Fylkesmannen)
- Kartlegging av naturtyper i Askøy, 2016 (Askøy kommune og Fylkesmannen)
- Siglingavatnet – Friluftsparken på Askøy (Askøy kommune 2011)

3. Historikk

SMIL-ordningen ble innført i 2004. Tilskuddsordningen Spesielle miljøtiltak i landbruket (SMIL) er i første rekke rettet mot aktive bruk som mottar produksjonstilskudd, og skal fremme natur- og kulturminneverdien i jordbrukets kulturlandskap og redusere forurensningen fra jordbruket, utover det som kan forventes gjennom vanlig landbruksdrift.

Hva er SMIL-ordningen?

De spesielle miljøtiltakene i landbruket (SMIL) er en del av det nasjonale miljøprogrammet for jordbruket. Dette programmet skal synliggjøre den samlede innsatsen fra jordbruket for å styrke miljøarbeidet. Miljøprogrammet har en sentral del og en regional del (regionalt miljøprogram, RMP). Den regionale delen blir videreført på lokalt nivå, ved at kommunene får tildelt en sum tilskudd (SMIL) som skal nyttes til å gjennomføre tiltak i kommunen som bidrar til å løse jordbruket sine samlede miljøutfordringer.

På kommunenivå skal miljøprogrammet bidra til at lokale utfordringer og mål blir løst i tråd med overordnede målsettinger, men på en slik måte at lokale verdier knyttet til jordbrukslandskapet blir tatt vare på og skjøtta, slik at det mangfoldet som finnes i landet

knyttet til natur, miljø og landskap blir holdt i hevd og tatt vare på.

Fylkesmannen oppfordrer kommunene til å se SMIL og RMP i sammenheng. SMIL er penger som skal brukes til restaurering og utvikling, mens RMP er penger til vedlikehold og årlig skjøtsel.

Kommunal forvaltning av ordningen

Kommunen behandler og avgjør søknader om tilskudd i tråd med *Forskrift om spesielle miljøtiltak i jordbruket*, og utarbeider overordnede retningslinjer for prioritering av søknadene (lokale tiltaksstrategier). Landbruksrådgiver, miljøvernleder og kulturavdelingen skal samarbeide for å sikre at tilskuddsmidlene brukes på en helhetlig og effektiv måte. Søknadene skal behandles av Utvalg for Teknikk og miljø (UTM). Førstehåndsinstans for klagesaker er UTM før klagen eventuelt oversendes Fylkesmannen.

Det skal søkes på eget søknadsskjema. Søknadsfristen blir fastsatt av kommunen og skal i god tid kunngjøres på kommunens nettside og i sosiale medier. Landbrukskontoret skal jobbe mot å gjøre ordningen kjent utad i kommunen.

Endringer som gjelder fra 2015

Etter at krav til miljøplan ble avvikla fra 2015, er miljøkrav og regler for miljøhensyn videreført gjennom eksisterende regelverk for jordbruket.

Sentrale miljøkrav for å ivareta biologisk mangfold og kulturminner, godt vannmiljø og trygg mat, er videreført gjennom eget regelverk. Her gjelder bestemmelser mellom annet etter naturmangfoldloven, kulturminneloven, forurensningsloven, jordloven og matloven. Dette gjelder for eksempel regelverk om gjødsling og bruk av plantevernmidler.

Fra 2015 var det bare de som oppfyller vilkårene til produksjonstilskudd og avløysertilskudd i jordbruket som kan søke om SMIL-tilskudd. Fra 2017 er regelverket endret slik at også eiere som ikke selv driver areal kan søke SMIL-tilskudd dersom det drives en tilskuddsberettiget produksjon på landbrukseiendommen. Landbrukseiendommen sin eier må alltid gi samtykke til gjennomføring av prosjekt eller tiltak på sine eiendommer.

Søker må ha gjødselplan og journal over plantevernmiddel, samt kart over eid og leid jordbruksareal som foretaket disponerer. Kulturminner, områder som er viktige for biologisk mangfold, areal med risiko for tap av jord og næringsstoff og andre forhold av miljømessig betydning skal være kartfestet og beskrevet.

SMIL i Askøy kommune

Siden forrige tiltaksperiode (2012-2015) og frem til og med 2016, har 22 tiltak blitt innvilget. Noen søkere er gjengangere med driftige planer for sine landbrukseiendommer, og mange av prosjektene har vært tidkrevende med gode resultater.

Typiske tiltak har vært (listen er ikke uttømmende):

- Restaurering av verdifull kulturmark – inngjerding og ryddingsarbeid
- Restaurere kulturminnelementer som gamle vannløp og steingarder m.m.
- Forbedre tilgjengelighet/opplevelseskvalitet knyttet til skogsveger/turveger i utmark
- Restaurere hele eller enkeltelementer på verneverdige bygg

- Ivaretagelse av biologisk mangfold gjennom inngjerding av gammel slåttemark

Tildelt tilskuddskvote:

Hvor mye tilskudd kommunen har fått til utdeling hvert år har variert etter hvor stor tilskuddspott som Fylkesmannen i Hordaland har hatt til rådighet til fordeling fra statlig hold. Fylkesmannen skal prioritere SMIL-midler til kommuner som vektlegger tiltak i områder og arealer som har aktive bønder og store miljøverdier (Nasjonalt miljøprogram 2012, side 26). Hvert år sender kommunen inn en rapport om SMIL-bruken det foregående året, i tillegg til en søknad om tilskuddskvote til neste søknadsomgang. Siden oppstart av forrige tiltaksperiode i 2012 har følgende tilskuddssummer blitt tildelt Askøy kommune:

Årstall	Tilskuddskvote	Ekstra innvilgning
2012	150 000	
2013	100 000	
2014	80 000	
2015	40 000	
2016	90 000	+ 72 094 kr. i inndratte midler som ble omdisponert fra tidligere år
2017	86 000	

Hvordan har tiltakene virket?

Konsekvensene av innvilgede SMIL-midler har vært at mange kulturminner har blitt satt i stand, mye mer beiteareal er restaurert og gjerdet inne og eldre verneverdige bygg er satt i stand og tatt vare på for fremtiden. Resultatene etter SMIL-innvilgelsen har hatt en positiv effekt for personen/-ene som har utført tiltakene, men også for lokalsamfunnet rundt. Kulturlandskapet på Askøy er blitt åpnere og mer tilgjengelig for befolkningen, og ressursene på gårdene er blitt bedre utnyttet.

4. utfordringer på Askøy

Askøy er en vekstkommune med stor utbygging og tilflytning. Dette fører til press på aktive bruk og jordbruksarealer. Antall bønder som søker produksjonstilskudd har gått ned i løpet av de siste tiårene, men tallet er nå stabilt. Flere bønder er avhengige av å disponere leiejord for å ha nok produksjonsarealer. Askøy har også enkelte hagebruk som ikke er omfattet av produksjonstilskuddsordningen. I tillegg er det mange hobbybruk som er med å opprettholde kulturlandskapet.

Gjengroing

På Askøy, som på flere steder i landet, er gjengroing av jordbrukets kulturlandskap en stor utfordring. Mange bruk på Askøy er lagt ned, og både inn- og utmark gror igjen som en konsekvens av dette. Smil-ordningen kan være et verktøy for å hindre gjengroing av viktige landbruksområder på Askøy, for å motivere aktive bønder å ta i bruk leiejord og for å sikre

jordvern for fremtiden.

Tilgang til utmarken

Det er viktig å fokusere på landbruket og den rollen næringen har for å produsere kultur- og miljøgoder for lokalsamfunnet, blant annet i form av friluftsliv, rekreasjon og opplevelser i kulturlandskapet. Turveger i utmark er blant annet særlig viktig for Askøy sitt økende folketall.

Askøy kommune har relativ stor andel av produktiv skog til å være en kystkommune, og har tidligere vært en aktiv pådriver i å utvikle skognæringen. Kommunen har derfor et omfattende vegnett i utmarken, som også er til glede og nytte for befolkningen. Vegene er i stor grad bygd som jordveger, og antall søknader om opprustning av vegnettet viser at det er et stort behov for å forbedre disse vegene, både til nærings- og friluftslivsformål.

Utfordringer knyttet til vann og avrenning

Landbruket på Askøy har problemer med store nedbørsmengder og dårlig drenering. Et velstelt og åpent jordbrukslandskap med god drenering er et landskap som har mindre problemer med høy vannansamling. Vi opplever et klima i endring som vil føre til større utfordringer knyttet til regn og overvann. Dårlig stelte jorder gror igjen med siv, tistel og annet ugress. Jorder med dårlig drenering og problemer med gjengroing vil på sikt gi et surere og tettere jordsmonn. Vasstrukken mark som blir gjødslet gir også fra seg et større klimautslipp enn mark med god drenering.

Det er nær sammenheng mellom avrenning fra landbruksarealer, hvilken tilstand jorden er i, hvilken avling som blir høstet og kvaliteten på vannet og vassdrag som grenser til disse arealene. Det er også nær sammenheng mellom opplevelseskvalitetene i landskapet, at en kan ta seg lett frem, at vannet og vassdragene er rene og friske, at fisk lever og fugler hekker. Vannkvalitet og avrenning henger nøye sammen. Det er et viktig klimatilpasningstiltak å sikre god håndtering av overflatevann og riktig dimensjonering av hydrotekniske anlegg. Fylkesmannen i Hordaland har derfor uttrykt at hydrotekniske tiltak skal få større prioritet ved fordeling av SMIL-midler.

Det finnes et behov for å heve nivået på de hydrotekniske anleggene knyttet til landbruket på Askøy. Hydrotekniske tiltak i landbruket kan være dreneringstiltak med grøfter, kanaler, rørledninger og kummer. Det kan også være demninger, terskler og dammer, med heving eller senking av grunnvannsstanden. Det er ikke mulig å innvilge tilskudd til grøfting gjennom SMIL-ordningen, men planlegging av fellestiltak som kan bedre vannkvalitet og avrenning ligger innenfor ordningen. Gjennom SMIL-ordningen er det mulig å få tilskudd til hydrotekniske tiltak for å hindre erosjon, for å ta vare på biologisk mangfold og for restaurering av kulturminne knyttet til vann. I koplingen mot det pågående arbeidet med Vannforskriften kan det komme frem lokale tiltak som kan vurderes i forhold til SMIL-ordningen.

5. Mål og tematiske prioriteringer

Tiltaksstrategien skal si noe om hvilke mål og prioriteringer som Askøy kommune har for bruk av SMIL-midlene. Askøy kommune vil fremme mål og prioriteringer innenfor følgende tema:

- Kulturlandskap og kulturminner
- Biologisk mangfold
- Vannmiljø
- Områdeplanlegging og fellestiltak

Kulturlandskap og kulturminner:

Mål: Det er et mål for kommunen å stimulere til tiltak som opprettholder natur – og miljøkvaliteter i kulturlandskapet, blant annet for å kunne møte utfordringene knyttet til gjengroing av inn- og utmark.

Askøy kommune ønsker å arbeide for å stimulere til å holde et åpent kulturlandskap knyttet til landbruket. Skjøtsel av gammel innmark som ligger i områder med sammenhengende jordbruksareal, vil bli støttet. Tiltak som skjøtsel, rydding og inngjerding av brukte produksjonsarealer som allerede er en del av den vanlige jordbruksdriften, og som ikke innehar spesielle kultur- eller miljøverdier for lokalsamfunnet, vil ikke bli prioritert.

Askøy kommune ønsker også å prioritere nyetablerte eiere, som et ledd i å øke rekrutteringen til landbruket i kommunen og for å hindre gjengroing av jordbrukets kulturlandskap. Det er ønskelig at nyetablerte bønder skal bli prioritert de første 3 årene etter overtagelse, fordi det ofte er i denne perioden at behovet for midler er størst. Mange overtar gårder som ikke har vært i drift på en stund, og der det ofte er nødvendig med store investeringer i landskap og bygninger.

Mål: Det er et mål for kommunen å stimulere til å bevare kulturminner og kulturlandskap som er typiske og særegne for kystkulturen generelt og Askøy spesielt.

En vil prøve å bevare kulturminner som er del av et større miljø, men også enkeltstående verneverdige bygninger kan være aktuelle. Verneverdige bygninger er arkitektonisk eller kulturhistorisk verdifulle bygninger som ikke er fredet, men som likevel bør bli ivaretatt etter arkitektoniske metoder og prinsipper. Prosjekter knyttet til å restaurere verneverdige bygg krever ofte store investeringer. Midler tildelt fra SMIL-ordningen kan være med på å gi personer motivasjon til å begynne på slikt arbeid.

Typiske kulturminner for kommunen vår er for eks. kulturminner i byggemateriale i stein (steingarder, jordkjellere, melkebrønner, driftsbygninger, murte bekkeløp m.m.). Mange av disse er i dårlig stand.

Biologisk mangfold:

Mål: Det er et mål å bevare og legge til rette for biologisk mangfold.

Målformuleringen omfatter tiltak som fremmer biologisk mangfold gjennom å ta hensyn til naturlige planter og dyr i kulturlandskap med spesielle verdier. Dette kan for eksempel gjelde tiltak i gammel kulturmark og skjøtsel av områder som ivaretar leveområder for planter og dyr.

Vannmiljø:

Mål: Det er et mål å bedre kvaliteten på vannforekomstene i kommunen som er tilknyttet aktive jordbruksområder.

Dette målet er et ledd i å minske forurensingen fra landbruket og møte utfordringene knyttet til avrenning fra jordbruksjord. Askøy kommune ønsker å prioritere tiltak som fører til minimum god kjemisk og økologisk tilstand i utvalgte vannforekomster, som en del av oppfølgingsarbeidet til *Regional plan for vassregion Hordaland 2016 – 2021*, og som er i tråd med Vannforskriften.

Områdeplanlegging og fellestiltak:

I noen tilfeller kan det være hensiktsmessig å gjennomføre helhetlige prosjekt over større områder, for eksempel knyttet til en bygd, en dal eller et vassdrag. Felles prosjekter kan lette arbeidet med å gjennomføre tiltak som opprettholder natur – og miljøkvaliteter i jordbrukets kulturlandskap. Det kan innvilges tilskudd til administrative kostnader knyttet til prosjekter som leder frem til planer for konkrete tiltak.

Mål: Det er et mål å støtte samarbeid mellom bønder og grunneiere som utfører felles tiltak.

Askøy kommune ønsker å støtte fellestiltak eller områdeplanlegging der en legger til rette for bevaring av kulturminneverdier knyttet til jordbrukets kulturlandskap i helhetlige miljø. Askøy kommune ønsker også samarbeid for å arbeide mot å heve hydrotekniske anlegg og bedre vannmiljøet over større områder enn kun på enkelteiendommer.

Mål: Det er et mål å støtte prosjekter som tilrettelegger for ferdsel i utmark.

Askøy kommune ønsker spesielt å prioritere fellestiltak som stimulerer til rekreasjon og friluftsliv i jordbruket sitt kulturlandskap for å fremme folkehelse gjennom naturopplevelser. Dette kan for eksempel være tiltak som rydding av skogsveger/gamle stier som åpner opp for bruk for allmennheten eller tiltaksplaner for områder med spesielle kulturverdier for Askøy og som er knyttet til jordbruket. Utsiktsrydding og tilrettelegging for friluftsliv tilknyttet skogsveger vil bli prioritert, med unntak av tiltak som faller inn under tilskuddsordningen *Utsiktsrydding i tilknytning til landbrukets kulturlandskap*. Det er et krav om at tiltaket er del av en registrert turveg og at vegene holdes åpne for ferdsel. Det skal i størst mulig grad innvilges midler som tilrettelegger for rundturer. Andre tiltak kan være restaurering av kulturminner i utmark m.a. stemmer og kvernhus.

6. Prioriterte tiltak

Askøy kommune ønsker å prioritere følgende tiltak:

Kulturlandskapstilskudd, vannmiljø og biologisk mangfold:

- Rydding av gamle beiter i inn- og utmark, for å holde landskapet åpent og for å øke driftsgrunnlaget for gårdsbrukene.
- Rydding av gammel utmark og skogsbeiter for å ivareta biologisk mangfold.

- Gjerdehold for å holde gammel innmark og beiter i drift, i første rekke på leiejord.
- Rydding av stier og gamle ferdselsårer generelt, og spesielt i område med særlige natur- eller kulturlandskapsverdier.
- Rydde områder som er registrert som kystlyngheier (gjelder ikke for videre skjøtselsarbeid etter rydding).
- Grunder og gjerdeklyv i områder som brukes av turgåere, for å forebygge konflikter mellom allmennheten og landbruksnæringen.
- Tilrettelegging og merking av stier for å styre ferdselen.
- Restaurering av og rydding langs tørrmurer som er særmerkte for kommunen, som steingarder, bakkemurer, jordkjellere, andre murer knyttet til jordbrukets kulturlandskap m.m.
- Restaurering av bygninger og andre elementer som er særmerket for kommunen og som inngår i et helhetlig miljø.
- Restaurering av kulturminner knyttet til landbruk og vann.

Planlegging- og tilretteleggingstilskudd:

- Prosjekter som stimulerer til felles beiting av større områder, for eksempel i kystlynghei.
- Prosjekter for å etablere sammenhengende kultur- og turnett i kommunen.
- Fellestiltak for å bedre vannkvalitet, for eksempel knyttet til et vassdrag.
- Fellestiltak - kartlegge større jordbruksområder med utfordringer knyttet til hydroteknikk (planleggeroppdrag, konsekvensutredning, konsulentoppdrag).

For tiltaksperioden 2018 – 2022 blir tiltakene prioritert i følgende rekkefølge:

1. Fellestiltak og prosjekter, i første omgang tilknyttet felles kartlegging av avrenning fra landbruksareal til vann og vassdrag, i andre omgang knyttet til ferdsel i utmark.
2. Andre vannmiljøtiltak.
3. Kulturlandskapstiltak og ivaretaking av biologisk mangfold – hindre gjengroing gjennom stell av gammel beitemark gjennom ryddingsarbeid og inngjerdingstiltak.
4. Restaurering av særegne kulturminneelementer i Askøy sitt jordbrukslandskap, helst i tilknytning til helhetlige kulturmiljø.
5. Tiltak hos nyetablerte bønder de første 3 årene etter overtagelse.

7. Geografiske prioriteringer av SMIL-midler

Områder som er kartlagt som «Kjerneområde landbruk» (Landbruksplanen for Askøy, 2006) og/eller som er registrert som A-område i Kulturminneplanen (ikke vedtatt), blir prioritert.

Det blir prioritert tilskudd til tiltak i områder som er registrert i Naturbasen eller registrert som kystlynghei. I områder registrert som kystlyngheier gjelder prioriteringen for

ryddingstiltak som videre vil føre til at en oppfylle krav til å motta tilskudd etter Regionalt miljøprogram (RMP).

I *Regional plan for vassregion Hordaland 2016 – 2021* er blant annet elvevann og innsjøforekomster på Askøy beskrevet i tiltaksanalysen for Vassområde Vest. SMIL-søknader om vannmiljøtiltak i disse vannområdene vil bli prioritert.

Siglingavatnet friluftspark:

I Askøy kommune foregår det et lysløypeprosjekt i Kjerrgardskogen – «Siglingavatnet friluftspark». Dette er kommunen sitt satsningsområde for et større, sammenhengende friluftsområde sentralt i kommunen. Prosjektet blir realisert ved kommunale midler og spillemidler, men må også i stor grad gjennomføres med velvilje og dugnadsarbeid av grunneiere og grunneierlag.

Den planlagte lysløypen har fått godkjent en skogsvegstreking på ca. 3750 meter, som utgjør en sammenhengende rundløype. Det skal videre søkes om og utarbeides en siste landbruksveg som knytter rundløypen til boligfelt, og som vil gjøre tilgangen til utmarken lettere for turgåere og de som driver skogs- og landbruksområdene på Nordre Haugland. Tiltak som er utført på dugnad hittil er kultivering og åpning av vassdraget slik at anadrom fisk kan vandre opp, og restaurering av en gammel stemme m.m. Det er også utført en del kvisting og skogrydding langs vegstrekingen, men mer arbeid gjenstår for å tilrettelegge for ferdsel i utmarken.

For uten å gjøre store skogsområder mer tilgjengelige, vil løypen ha avstikkere til friluftsområde ved sjø. I området ligger det mange kulturminner; utløer, gammel kulturmark, stemmer osv. Kommunen ser det slik at flere delprosjekter utført av grunneiere og grunneierlag på dugnadsbasis kan vurderes etter SMIL-forskriften. Prosjektet vil utløse en god synergieffekt gjennom bedre skogsveger og tilrettelegging for friluftsliv.

8. Forventet etterspørsel for økonomiske virkemidler i tiltaksperioden

Siden forrige tiltaksperiode (2012) har Askøy kommune blitt tildelt ca. 90 000 kroner i snitt hvert år. Erfaringsmessig så har dette beløpet vært mye lavere enn de totale godkjente kostnadene som det har blitt søkt tilskudd for å dekke. Tilskuddssatsene kan variere fra år til år etter antall innkomne søknader og tildelt kvote. For å kunne støtte flest mulig av de gode tiltakene som det søkes om, har satsene blitt liggende lavere enn ønsket de årene der mange har søkt. I fremtiden er det ønskelig med høyere tilskuddssatser for å motivere flere til å søke og faktisk gjennomføre tiltakene. Ved mottak av høyt prioriterte prosjekter vil derfor mindre tiltak få avslag, og det jobbes mot å oppnå en prosentsats av godkjent kostnad, som er høyest mulig.

For at aktivitetsnivået skal fortsette slik det gjør i dag bør kommunen jobbe mot å få minst 150 000,- i kvote i gjennomsnittet i tiltaksperioden. Dette bør være et minstemål for videre å kunne jobbe med og stimulere til økt innsats for å ta vare på kulturlandskapet og miljøverdiene knyttet til landbruket.

Kleppestø, 09.11.2017